

במבט ראשון

מאת ג. ב.

1. כל אחד היה פעם ילד¹

המחברת עוסקת בשני נושאים לכאורה רחוקים זה מזה והקשר שביניהם הוא הגדילה : גדילה של ילד וגדילה של פרפר המשי.

שני החלקים בנויים על דיאלוג שבין נכד וסבא. הנכד הוא נמרוד וסבא הוא סבא כמו כל הסבאים, מופשט מוכלל, שצבר חוכמה ודעת. סבא יודע לעשות דברים הרבה שילד קטן, נכדו, אינו יכול לעשותם כעת, אבל ידע לכשיגדל, כי גם סבא לא ידע כשהיה ילד...

אך חוקיות זאת אינה דווקא לרעת הנכד ; יש דברים שנמרוד יודע לעשותם "וסבא כבר לא...". ובכך יש איזון בין הזקנה לבין הילדות כל אחד ויתרונותיו משלו. עיקרו של הספר, ולכל הדעות עיקרו של הטקסט, מוקדש לגידול תולעת משי. כי סבא אוהב לגדל כל מיני דברים, "הכי אוהב" הוא לגדל את נמרוד, אך הוא איש המתפעל מן התהליך של צמיחה וגדילה, ותכונה זאת מקנה הוא לנכדו נמרוד על-ידי התבוננות עקבית, מדוייקת, בהתפתחותם של פרפי המשי למן הביצים לחללים והגלמים והפרפרים שמתים ושוב הביצים.

התהליך מוגש בצורה בהירה, החומר קליט והפואנטה ברורה עוד יותר : גם סבא ימות אי-פעם.

אך נמרוד אינו משלים עם רעיון זה וימציא מין תרופה שתבטיח חיי-נצח. המחברת פותחת את הדיאלוג בפחד מפני החושך, ומסיימת בפחד בפני המוות. החושך והמוות הרי קשורים זה בזה ומאחד את הדר-שיח שבין הצעיר והזקן. הסיפור כתוב בטוב טעם והאיורים שהם חלק נפרד מן הטקסט מוסיפים לטעמו הטוב.

2. סל של חרוזים²

השם מטעה אך גם קולע. המחברים עוסקים בכדורסל ומסבירים את אופיו של

1. כתבה : תמר ברגמן, איורים : שולמית זחר, ספרית פועלים, תשמ"ג 1983, 32 עמ', מנוקד, שחור לבן.
2. כתבו : אילן גולדהירש וטל ברודי, צייר : אבנר כץ, צילם : גדי דגון, דליה פלד מוצאים לאור, 72 עמוד.

המשחק וחוקיו בחריזה ומשום שהמטרה הסופית במשחק זה היא הקליעה לסל, השתמשתי בפועל קלע לציון השם.

איני בטוח שההסברים הניתנים בחרוזים נקלטים טוב יותר ובהירים דיים מאלה שבניסוח פרוזאי פשוט, איני בטוח גם שהמוטיבציה לקריאה בספר משום שהוא מחורז תהיה גדולה יותר. ילד שמתעניין בכדורסל ורוצה ללמוד עליו על-ידי קריאה ילך אל הספר ממילא, ומי שאינו מגורה מספיק — ספק אם החריזה תגביר הגירוי. שירה אין פה.

אך אופנה היא בימינו לכתוב "שירים" על כל נושא ואין ספר זה יוצא דופן מבחינה זאת, הרי גם פרסומאים משתמשים בחריזה כדי להחדיר טוב יותר את המסר. יש איפוא לראות בספר פרסום לכדורסל למחברי הספר וגם... ל"מכבי" תל-אביב.

3. בתוך הגן³

אוריאל אופק, ליקט סיפורים שביאליק תרגם בשביל ילדי ישראל בראשית המאה כאשר הילד היהודי החל להיות לקוח לספרות ילדים בשפה העברית. בספר 26 סיפורים כמחציתם משל סופרי יידיש — שלום עליכם, רייזין, בן-עמי ומסיפורי עם — וכמחציתם מהקלסיקה העולמית — אנדרסון, גרים, סרונטס, טולסטוי.

בספר 32 איורים 2/3 מהם על-פני עמודים שלמים ו-1/3 על חלקם של העמודים. ולמה אני מציין עובדה זאת? להדגיש כי מתוך מאתיים העמודים ומעלה שבספר יש טקסט רב לקריאה. הרבה "בשר". והספר מכיל מזון רוחני טוב לילד הקורא. איני מתייחס לתוכנם של הסיפורים כי הרי רובם, אם לא כולם, מן הידועים בספרות לילדים ואינם זקוקים להמלצת מישהו. הם עמדו במבחן הזמן והילדים מוצאים בהם עניין רב.

יתרוננו של הספר בכך שהקורא הצעיר יכול לגשת אליו מדי פעם אף בהפסקות, וימצא בו "חידושים" ו"גיוון" כי הרי כנאמר הלקט מקיף ורחב. האות נאה, הטקסט מנוקד, המבחר מעולה והקורא הסקרן ימצא עניין גם במאמר של המלקט שבסוף הספר — ביאליק כמתרגם סיפורי ילדים.

4. גמדי לילה⁴

בספר שני חלקים: האחד 'הלכתי עם סבא לגן', והשני — 'גמדי ליל ואני. ה"שירים" בחלק הראשון תואמים את השם, כי מדובר בסבא. מדוע "שירים" בגרשיים? כי אין בהם סימני שירה, לא מבחינת התוכן ולא מב-

3. סיפורים לילדים מתורגמים ומעובדים בידי חיים נחמן ביאליק, כנס: אוריאל אופק, איורים: ליאת בנימיני אריאל, דבר 1983, מנוקד, 213 עמ'.

4. מלכה וינריב, גמדי ליל ואני, הוצאת "יסוד".

חינת הצורה, פרט לנסיון של חריזה, אך זו אינה עקבית והיא מלאכותית, לעיתים קרובות ע"י הצבת הפועל בסוף השורה.

אך סבא אותי הקים / בנן ילדים מחכים / אך סבא אותי הרים / גבוה עד לעננים / סבא אותי נדנד ... / מעלה מטה עלה ורד.

הרי לכם תבנית של שירה המשנה את המבנה השגור, לפחות, אצל ילדים: הילד אומר: סבא הרים אותי, הקים אותי, נדנד אותי.

החריזה דלה. יש חרוזים עוברים ומעט מאד חרוזים משובחים. השם של החלק השני "גמדי ליל" מאכזב. יש רק שיר אחד שנושאו גמדים, כל היתר נושאייהם הם בעלי-חיים וצמחים, ומוטב היה לקרוא את שם על החלק הזה. האיורים של אלס אבן-זוהר אינם מעוררים התפעלות אך גם לא ביקורת שלילית. האיורים של אלס אבן-זוהר אינם מעוררים התפעלות אך גם לא ביקורת שלילית.

5. לפעמים עצוב לפעמים לא⁵

"הזדהות זאת מתרחשת באמצעות היצירה הספרותית — זו המוגשת בספר זה". כך קובע פרופ' זקס בדברי ההקדמה לספר.

ואני תוהה, משום שיצירה ספרותית אין כאן. לא אפיון דמויות, לא התפתחות של סיפור-מעשה, לא תיאורי מקום, לא רצף של זמן. כל שיש בספר זה הוא אפיזודות קטנות חד פעמיות והתחלות ללא סוף, משהו של כתבה עתונאית, או טקסט לדיון בקבוצות מחנכים, פסיכולוגים יועצים, מה שקרוי בלעז Case study.

זכותו של הפרופסור המכובד להעריך לפי טעמו, כשם שזכות זאת עומדת לכל אחד הקוראים, אך תמוה שאת הליקוי בסיפורים הוא הופך לחיוב כלומר, דעתו שאין מרשם כיצד לנצל ולעבד את הסיפור מערבב בעובדה שאין לסיפורים סיומים, אלה שני דברים שונים, יכול להיות מרשם לסיפור שסופו ברור, סגור, ויכול להיות מרשם לסיפור פתוח. העובדה "שאינו מרשם" אינה מחייבת הסבר וכי מצאת בתחום הספרות היפה ולצדו אפרט זידקטי כיצד לעבד "ולנצל" את הסיפור? אלא אם כן הספר מיועד למלא תפקיד של מקראה בנושא מסויים. אך מקראה אינה יצירה ספרותית דווקא.

יש בספר קצת מן ההטעייה, מבין 60 העמודים 37 הם מה שקרוי "אוויר", כולל רישומים על פני 9 עמודים כלומר, טקסט ממש דל גם בכמות. אצטרף לאיחולו של הפרופסור, שהספר יפלט לו דרך למורים, מחנכים והורים אך לא אל הילד הפרט והבודד משום שהמסופר משאיר במבוכה ואינו מסייע בידיו לפתור את בעייתו או אינו מקרב אותו אל פתרונו.

5. צביה מולד, לפעמים עצוב — לפעמים לא, הוצאת אל"ף 1983, 60 עמ'.